

A ILLA DE ONS: PEQUENA INTRODUCCIÓN Á HISTORIA DA SÚA ARQUITECTURA POPULAR, DESTRUCCIÓN URBANÍSTICA E ALTERNATIVAS

Por: Celestino Pardellas de Blas

ETAPA INICIAL: PREHISTORIA – SÉCULO XV

Aínda que se atoparon restos paleolíticos, da idade do bronce, que existen dous castros e que neste pasado ano 2007 saíron á luz restos romanos na praia de Canexol, non temos coñecemento de como sería o seu hábitat por mor da falla de estudos e escavacións arqueolóxicas.

Hai documentación que fala da doazón que o rei Afonso III o Magno fixo no ano 899 ao Cabido Catedralicio, pero non hai información da maneira que este a administrou. O único dato que fala da presenza da igrexa na Illa podémola sacar, segundo os estudos de Hípólito de Sa, dos monxes beneditinos que se recollían á soidade da Illa para meditación e repouso e doutros monxes que periodicamente achegábanse a ela para a recolección de froitos. Hai tamén referencias da existencia dunha igrexa na que se reunían á hora dos Divinos Oficios e que realizaron algún tipo de construción para a súa estadia na Illa. Quizais desa etapa veña a crenza da existencia dun mosteiro en Ons. Posiblemente pertencentes a estas posibles construcións monacais son pedras moi ben traballadas e ata con algunha inscrición que se atopan espalladas por piornos, cortellos, casas e polos muros dalgunhas leiras.

Piorno de Canexol. Pedras da súa base que puideron ser dalgunha construción antiga importante. ¿Quizais o mosteiro?

SÉCULOS XV AO XVIII

Dos séculos que van dende o XV ao XVIII hai abundante documentación escrita sobre Ons que fala de estadías, máis ou menos longas, e que por mor das sanguentas e destrutivas incursións que se fixeron por estas costas tivo que ser continuamente despoboadas. O que non atopamos en ningún dos escritos aos que os investigadores tiveron acceso, foi alusión algunha ao tipo de vivenda que había, todo se reduce a preitos por problemas agrícolas e pesqueiros.

SÉCULOS XVIII AO XX

Sabemos que a finais do século XVIII a Illa de Ons estaba despoboadas pero as súas augas eran continuamente visitadas por pescadores que atopaban nelas abundante materia prima. Segundo parece, mariñeiros da bisbarra do Barbanza (Ribeira, Aguiño, Pobra,...) nas épocas de sementeira e recolección achegábanse cos súa familia a Ons e sementaban as súas baleiras pero produtivas terras. Se o tempo o permitía quedaban a durmir na Illa, para o que construían cabanas para gorecerse. Pódese dicir que estas cabanas foron as primitivas vivendas da última repoboación de Ons que chega ata os nosos días e que facíanse coas madeiras que atopaban polas praias e o tellado o recubrían con madeira e palla.

A facilidade que atopaban estas familias para traballar as terras illáns motivou que cando a Xunta Provincial de Armamento da provincia de Santiago decide construír na Illa unhas baterías de defensa, non tiveron atranco ningún para atopar xente disposta para desprazarse a Ons, sendo estas familias as primeiras en repoboar a Illa e traballar na fortificación e máis tarde chegaron xentes das bisbarras do Morrazo e Salnés.

Parece ser que para poder sufragar o custo destas obras e postos de acordo cos que rezaban como supostos donos (Cabido Catedralicio e familia Montenegro), dividen grande parte da Illa cultivable en parcelas para despois entregalas a título de Accións de Primeira Clase a aqueles que as pretenderan de entre as familias que alí foran a traballar.

Aínda que neste punto a historia está pouco clara, o certo é que deberon de mercarse moitas desas accións, pois a Illa quedou repartida nun 50 %, contando con zona de monte, entre os novos moradores e nelas comezaron a construír as súas casas.

No ano 1835 o Marqués de Valladares faise dono da Illa en herdanza contando, arquitectonicamente con: Unha casa singular ao carón do peirao; dous almacéns que serviron, nun primeiro intre, como estancia para os primeiros traballadores que viñeran; unha capela sita no lugar de Canexol; unha casa de dous andares con soportais que servía, xunto con dous grandes piornos, para gardar o produtos de campo que pagaban os illáns como canon polas terras traballadas e, por último, diseminadas por toda a Illa, numerosas casas feitas de cachotería con tellado de madeira cuberto con palla.

Outro punto, non moi claro, que está na fala popular, é que no barrio de Canexol montouse a mediados do século XIX unha especie de telleira. Coidan os veciños que, para evitar longos desprazamentos en barco, chegaron a un acordo os telleiros do Salnés e o Marqués de Valladares para poder cocer barro na Illa. Transportábano en galeóns dende as terras da Lanzada, para logo dende Ons transportar as pezas polo mesmo medio ás zonas de Pontevedra, Morrazo, Vigo e ata o mesmo Portugal. A montaxe desta pequena telleira transformou as cubertas das vivendas, trocando a palla por tellas.

A mediados do século XIX instálase na Illa unha fábrica de salga e con ela vai vir un novo cambio económico. A agricultura e a gandería sofren un lixeiro abandono, as mulleres van a traballar á salga e os homes comezan a aventurarse no mar ao atopar unha doada venda para as súas capturas.

Nestes intres a arquitectura illán sofre unha transformación, aínda que insignificante. O motivo é a chegada da xentes do continente para traballar na salga. Moitos destes novos traballadores intégranse nas casas máis ricas, adaptando algún alboio como vivenda e, no seu tempo libre, axudan ás labores do campo, no mar e amañan, restauran ou reforman a casa e edificacións anexas da persoa que os acolle. Outros conseguiron permiso do Marqués e constrúen o seu propio fogar, aínda que de xeito precario.

O SÉCULO XX

De 1900 a 1950

Ata o ano 1929 as vivendas sofren só modificacións no seu interior, érguense máis alboios, cortellos, piornos de madeira e construíronse casetas novas como casa.

Entre os anos 1929 – 1936, hai outro empurrón económico para os illáns; constitúese na Illa unha Sociedade Mercantil, denominada “Illa de Ons” dedicada ao secado e comercialización do polbo e congro. Os illáns atopan na propia Illa un excelente mercado para os produtos que alí máis abundan e que mellor pescaban. Nestes anos as modificacións das casas son case nulas: había que investir en artes de pesca e sobre todo na compra dunha embarcación, a Dorna, que logo facilitaría as capturas e o auxe económico.

A finais do 36 as vivendas estaban divididas segundo a “riqueza” dos seus donos, en Casais: As que posuían máis terreos e gando e eran bos mariñeiros; e Casetas: Vivendas moi precarias, habitadas polas familias máis pobres ou xoves matrimonios.

Coa Guerra Civil e o peche do secadoiro de polbo na Illa, xurde unha importante crise, agravada pola que sufría todo

o país, que provocou unha nula actividade urbanística agás reparacións pouco relevantes ou construcións de edificacións anexas como alpendres, muros, ... Ao non poder vender as capturas na propia Illa, obrigou aos mariñeiros illáns a internarse no coñecemento da navegación a vela para achegarse ás lonxas e prazas do continente, o que levou un primeiro distanciamento familiar, xa que pasaban varios días fóra da Illa, pero mantivo un mínimo nivel económico.

De 1950 a 1965

Chegados os anos 50, comeza un progresivo aumento da “riqueza” que traerá unha das reformas máis importantes da vivenda en Ons. A pesca comeza a ter mercado, os produtos agrícolas vendíanse con facilidade nas feiras de Bueu, Marín e Pontevedra, e ata había algunha transacción gandeira. Todo isto daba aos illáns uns cartiños que levaban á Illa, trouxo unha inmigración cara a ela (escapados da represión franquista,

Vista do barrio do Cucorno dende o faro.
Na parte inferior dereita o Forno
Comunal do Faro.

faltos de traballo no continente,...) que, pola comida e a estancia, estaban dispostos a calquera tipo de traballo, o que motivou unha man de obra gratuíta que souberon aproveitar os illáns para mellorar as súas vivendas.

A arquitectura illán sofre nestes anos unha profunda modificación: Constrúense máis vivendas (barrios de Caño e Cucorno), a pedra empregada está moi traballada en cantería, erguéronse a maioría dos piornos de pedra, pónselle madeira aos chans das casetas, as divisións interiores das casas collen unha idéntica tipoloxía,..., e case todas as vivendas contan con lareira e forno.

En 1964, a Illa de Ons constituía a mellor arquitectura popular mariñeira da península ibérica, formada por: Un pequeno peirao, unha casa nativa con fábrica de salga pegada e que contaba cun muíño e forno, unha capela, casa reitoral con dous grandes piornos, un faro con muíño comunal e, espalladas por toda a Illa, arredor de 80 vivendas cunha feitura característica e construídas con materiais autóctonos (pedra, madeira e barro).

De 1965 a 1979

No ano 1964 a Illa pasa a ser administrada polo Instituto Nacional de Colonización que, como primeiro paso, elabora un programa de actuación sobre ela.

As necesidades dos case 500 habitantes eran obvias:

- Un peirao que dera abrigo e seguridade á nova flota que estaba a nacer. (Nese ano xa había 8 barcos grandes a motor).
- Permitir a construción de novas vivendas. (Nalgunhas casas vivían ata tres matrimonios).
- Mellorar o servizo de luz e facer a traída de auga ás casas.
- Arranxar edificios públicos: escola, igrexa, camposanto, casa escola - reitoral.

Centro Cívico, construído no barrio de Curro en 1965.

O imprescindible era buscar unha solución axeitada ao peirao, pois os edificios públicos querían só pequenos arranxos con dotación de material e as vivendas e os servizos faríanse coa contribución económica dos illáns segundo a súa economía.

Pero a Administración non reparou nas necesidades básicas e imprescindibles, nin escoitou as peticións dos veciños; foi ao doado e, dun xeito pouco obxectivo e paternalista, crea un Centro Cívico que, agás a escola e a casa do mestre, durmiu o que se chamou “Un Soño Letárxico de Inutilidade” durante 20 anos. É aquí cando comeza a

primeira destrución do Patrimonio Urbanístico de Ons: Desfixeron a casa nativa e con ela a fábrica de salgar, o forno e o muíño; inutilizaron as cabalerías e ocuparon, con obras inútiles, os secadoiros de polbo e congro; deixan deshabitada a antiga escola – reitoral;... A Illa quedou dividida en dúas partes : A Nova (barrio de Curro) e a Vella (resto da Illa).

Ao non buscar unha solución ao peirao nun intre no que había certo interese en investir por parte da Administración provocou, en menos de 10 anos, a desaparición da Comunidade Mariñeira máis importante de Galicia. O peirao existente non podía resgardar aos novos barcos e estes non se podían varar na praia coma se facía coas dornas o que trouxo que os patróns - armadores, facendo un gran esforzo económico, emigraran a portos máis seguros. Tras eles, paseniñamente nun principio, tiveron que ir os mariñeiros, non podían manter á familia na Illa e eles pasar case toda a semana fóra en pensións e casas particulares de Bueu,

Portonovo,... A situación era difícil, había que aforrar para mercar casa en terra, o que trouxo unha despreocupación pola casa illán que, co paso dos anos, vaise a resentir nos tellados, ventás, piso, mobles, ... A emigración forzosa foi unha necesidade á que lles obrigou a falla de sentido común da Administración. Dende 1965 ao 1975 a diáspora illán foi de vagar, inda que todos tiñan en mentes afincarse na península. A poboación fixa no 75 estaba reducida a un 76%.

A Illa despoboábase inda que tiña moito que ofrecer. Nun informe sobre “As Condicións Socioeconómicas de Ons”, encargado polo Irida nese ano, líamos:

“Se ha destruido una Comunidad que sin embargo tenía y tiene una potencialidad económica que la podría haber convertido en una de las más prósperas del país. Y esta destrucción

es mucho más grave porque es debida, no a una dinámica de desarrollo capitalista más o menos difuminadamente responsable, sino a una consciente actitud mantenida por la Administración, a una falta de conocimiento de la realidad, a un paternalismo inhibitor y absurdo que ha obligado a toda una comunidad a abandonar un capital social: sus casas y servicios anejos construidos por ellos, y un capital productivo en explotación: las tierras, para trasladarse a otro lugar, comprar otras casas y seguir explotando en el mismo lugar de antes: la Isla, los recursos que les permitieron mejorar sus condiciones de vida y que siguen siendo rentables.”

Na etapa que vai dende o 65 ao 79, a Arquitectura illán sofre só o abandono lóxico produto dunha emigración forzosa e a falla de inversión na casa illán por parte do dono ao ter que atender o custo da nova en terra. No 1979 as casas en perfecto estado das 82 veciñais existentes e que estaban habitadas máis de 6 meses ao ano eran: ben 45, deshabitadas e en regular estado 17 e en estado ruinoso ou case 20. Dicur, en contra do que moitas veces escoitamos, que agás raras excepcións, as casas en ruínas que había no 1979 eran produto da falta de inversión nelas nos anos anteriores, pola falla de solvencia económica dos seus donos, pola necesaria inversión en terra e por mor das invernías que no caso da Illa son verdadeiramente duras. Os Illáns nunca abandonaron as súas casas en Ons, só as deshabitaron por un tempo.

No ano 1979 comeza a segunda destrución urbanística producida pola Administración, moitísimo máis grave que a primeira, e en onde a ilegalidade e o emprego, como único material de construción, do ladrillo, bloques e cemento, foi o xeito de actuación.

De 1979 a 1992

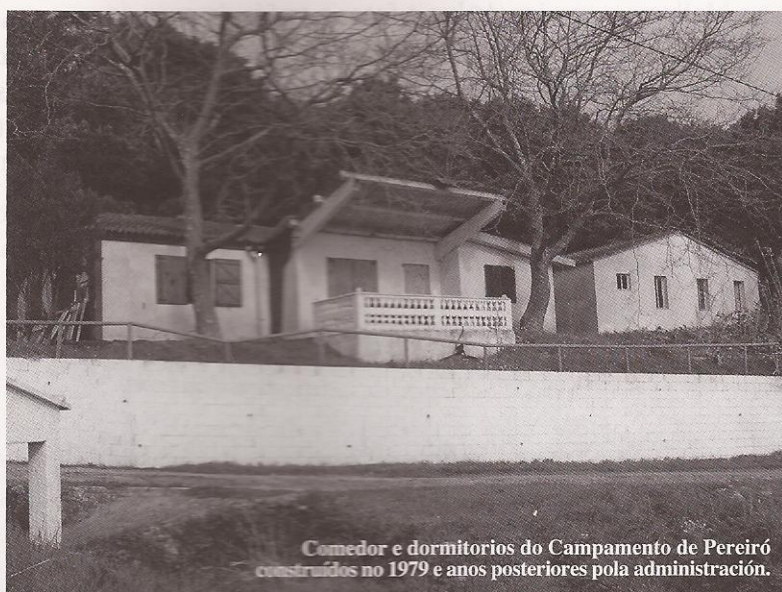
Se os anos 50 foron os de maior esplendor para a arquitectura popular da Illa de Ons, os anos 80 van a representar o comezo do seu devalo que rematará na desfeita dos anos 90.

Como xa pasara en 1964, vai ser a Administración a que dea o sinal de saída coa montaxe, no barrio de Pereiró, das instalacións dun Campamento. A idea non deixaría de ser estupenda se non cometeran as irregularidades urbanísticas que fixeron: a) Apropiación ilegal dunha casa veciñal e dos seus terreos adxacentes. b) Construcións ilegais con importante volume de obra. c) Emprego de materiais coma o cemento, bloques, ladrillo, uralita, ... , que rompían o equilibrio arquitectónico illán da zona vella. d) Non hai datos de petición de permiso de obra ao Concello. e) Perforouse o primeiro pozo de barrena. f) ... No 1980, grazas á actuación da Administración, a arquitectura popular illán fá a ter outro punto negro situado no barrio de Pereiró.

Pero, se as obras feitas pola Administración desfizeron a harmonía arquitectónica existente, non menos culpables foron as súas actuacións e decisións con respecto aos veciños. En 1980 a situación veciñal e de habitabilidade das 82 casas illáns era a seguinte: Xa todos tiñan casa na península; uns poucos, debido á súa posición económica, con ela xa montada e os mais, pasando grandes apuros para levala adiante. Arredor dun 12% das vivendas estaban habitadas máis de 10 meses, inda tendo casa en Bueu. Outro 15% das casas estaban en ruínas. Un 23 % deshabitadas todo o ano. Un 15 % habitadas 6 meses e un 35 % habitadas só no verán.

Ante as circunstancias que se daban a Administración coidou que nuns 10 anos a Illa quedaría totalmente baleira e que, agás os negocios, non ía a ter dificultade en facerse coas casas e terreos. Esa teoría foi a que motivou as actuacións da Administración contra os veciños que pretenderon arranxar as súas casas a partir do ano 1982.

Neste ano, xa recuperados algúns do esforzo que representou a nova casa en terra, queren dedicarse á casa illán, pero é aquí cando se atopan coa negativa da Administración que, salvo raras excepcións, non dá permisos, collendo unhas competencias que non son as súas senón do

Comedor e dormitorios do Campamento de Pereiró construídos no 1979 e anos posteriores pola administración.

concello e buscando con elo o abandono da casa por parte do veciño. Ante a postura da Administración os veciños toman diferentes camiños: Uns amañan ao mínimo as súas casas (reparación do tellado sobre todo), outros decidiron non habitala ao ter tantos atrancos (o que provocou, co paso do tempo, graves estragos na vivenda) e os mais , decidiron non obrar e ir aguantando polo medo á denuncia e posible multa.

Tamén neses anos, a carón do único barco de pasaxeiros que saía de Bueu, xorde outro, que vindo de Sanxenxo e Portonovo, vai traer a Ons unha grande cantidade de turistas que aumentando ano a ano, fará necesario crear unha mellor infraestrutura aos precarios bares existentes. Na metade dos 80 os propietarios dos bares diríxense á Administración, (Consellería de Agricultura), aínda que esta non tiña competencias en urbanismo, para que dean permiso para mellorar as súas instalacións. A postura da Consellería foi tallante ¡NON!, sen tan sequera escoitalos e sen darlles unha resposta alternativa. Os industriais illáns dirixíronse entón ao Concello que, utilizando a política amiguista de sempre, asentiu con un: “ Vós tirar para adiante.”

Esta postura dos organismos que deberían velar polo urbanismo illán, motivou o que deron en chamar: “as primeiras ilegalidades necesarias”, por parte dos veciños, como foi a remodelación dos bares. A administración en vez de buscar unha postura dialogada e chegar a acordos con eles, optou pola tímida denuncia que quedou en nada e que trouxo un malestar nos demais veciños ao ver que a eles lles prohibían e a outros non lles dicían ren.

Pero a Administración nesas datas tampouco quedaba atrás. Primeiro fora Curro, logo Pereiró, agora tocaba a parte norte, e decidiu intervir en Melide. Nese barrio existían dúas casas, que por mor das dificultades dos seus donos e pola acción dalgúns incontrolados visitantes estaban en ruínas.

Como fixera en Pereiró, a Administración, sen permiso ou autorización dos donos, ocúpanas, desfán alboios e cortellos, e sen estar claro o permiso de obra do Concello, unen as dúas e fan unha soa vivenda para o seu uso particular. Tamén alí fan un pozo de barrena.

Os veciños abraizados ven coma a Administración fai e desfai ao seu antollo, comete ilegalidades, fai pozos de barrena, non pide permiso de obras ao Concello, permite que os bares obren, ... e, sen embargo para eles, todo son prohibicións, denuncias e multas. É por iso que algúns deciden tamén tirar para adiante e a finais dos 80 aparece a primeira obra nova que, increíblemente, vai arriba sen que a Administración diga nin faga absolutamente nada.

Os veciños pasan uns anos esperando que as ameazas da Consellería contra esa primeira “obra nova” ilegal se leven a cabo pero, en vistas de que nada ocorre, comeza no ano 1993 a verdadeira desfeita do Patrimonio Urbanístico de Ons.

De 1992 a 2002

Chegamos ao ano 1992 cunha chea de problemas que se estaban a botar enriba da Illa de Ons. Dende Sanxenxo piden a titularidade municipal sobre a Illa. Dende Madrid, facendo unha ponte con Vigo, a familia Riobó esixe que lle devolvan a Illa xa que non se cumpríu o motivo da expropiación. Dende a Consellería de Agricultura buscan a declaración para Ons como Parque Natural sen contar cos veciños. Para o concello de Bueu só existe Ons para recoller votos cada catro anos... e os veciños alporizados polo abandono institucional que sufrían: Falla de saneamento, de luz e auga nas súas casas, pola negativa da Administración para arranxar as vivendas, polas denuncias e multas, ...

Ante semellante situación, a asociación veciñal esperta do letargo no que se atopaba, reúne aos veciños, estudan a situación e nomean nova directiva. Polos condutos legais a nova directiva tenta un achegamento e diálogo coa

administración representada no Delegado de Agricultura en Pontevedra. Este, pensando que era unha reacción veciñal de tipo puntual e pouco duradeira (mal asesorado polos técnicos do Servicio de Medio Ambiente daquela), intenta dar largas ás reivindicacións veciñais e con elo conseguir frear estas primeiras reivindicacións coidando que co paso do tempo a asociación veciñal volva de novo ao letargo no que se atopara e poidan así facer o que se lles antollara. Durante case un ano foron enviados escritos, tiveron reunións, houbo manifestacións na Illa, ..., pero o resultado sempre foi o mesmo, promesas na Delegación e no Concello que axiña se trocaban en incumpridas.

Xa fartos de esperas, de falsas promesas e despois de que lles quitaran ao mestre de recuperación de verán, os veciños maniféstanse diante da Delegación aproveitando unha reunión entre o Delegado, alcalde de Bueu e Asociación veciñal. Aquela data de 15 de febreiro de 1993 puido representar o comezo dunha nova etapa para Ons. Dous eran os motivos: o primeiro o anuncio do Delegado da instalación do novo tendido eléctrico e a posta en funcionamento dun novo xerador máis potente. O segundo, o acordo ao que chegaran <Delegado – Alcalde – Directiva veciñal>, para loitar contra as obras ilegais que xurdiran a partires desa data, á vez de tentar

Casas do barrio de Melide no 1975. Ao ser reconstruídas pola administración desapareceron as edificacións anexas agás o piorno.

arranxar o mal feito pola administración e veciños a nivel de urbanismo e axeitalas á arquitectura da Illa (forrar de pedra, emprego de tella,...).

Pero o que podería ser unha data histórica e o comezo do diálogo e acordos para conseguir un Parque Natural Habitado, sen especulacións e no seu seo a única Arquitectura Popular Mariñeira conservada en Galicia, axiña trocou a todo o contrario. O problema dos enganches de luz duraron anos e moitos conflitos para resolverse e aínda hoxe (2008) o barrio de Melide está sen tendido e, con respecto ao acordo sobre as obras ilegais, non tardou nin un mes en ser roto e, segundo se puido comprobar, dun xeito escandaloso que provocou o inicio da desfeita urbanística da Illa de Ons.

A historia comeza cando, aos poucos do acordo adoitado polos responsables políticos e veciños, empeza a chegar material de obra á Illa que, polo seu volume, non era para unha simple rehabilitación. A asociación dá parte deste feito aos organismos oficiais, cumprindo coa súa parte do acordo, para que estes tomen as medidas oportunas. A sorpresa foi maiúscula cando se comproba que, supostamente, o contratista da obra é un membro do Grupo de Goberno de Bueu. A partires de aí, comeza unha loita levada pola asociación para facer respectar o acordo que, loxicamente, non foi correspondida polo Alcalde nin polo Servizo de Medio Ambiente, que só se dedicaron a manter un fugaz carteo entre Delegación – Concello – Patrimonio, pero sen que en ningún caso se molestara ao suposto contratista, todos eran da mesma formación política e todos estaban nese intre no poder.

O rebumbio estivo servido durante case dous meses na prensa, radio e televisión,..., pero de nada serviu. A Administración encargouse, coa súa actitude, de facer crer que o problema era unha loita de envexas entre dous veciños. O acordo quedou roto, a Asociación veciñal, que quedara soa na loita, decide non intervir e, en nota pública anuncia: “Que non denunciarán ningunha obra ilegal en Ons, pois a Administración só busca con elo a desunión entre os veciños e non salvagardar unha arquitectura única”.

É a partir diso cando os veciños, mirando a burla e a falla de responsabilidade da Xunta e Concello, acordan lanzarse a unha tolemia urbanística que trouxo o xurdir dunha chea de obras que case estiveron a piques de tirar pola borda a magnífica Arquitectura Popular Illán.

Chegadas as eleccións municipais (1995), os illáns, maioritariamente votantes de dereitas, dan un voto de castigo ao goberno municipal, pois en máis de 10 anos nada fixeran por este arquipélago e ata volvían a levar nas listas á persoa supostamente involucrada na primeira obra ilegal despois do acordo. Xurde un novo Goberno Municipal e nel puxéronse moitas esperanzas, os illáns necesitaban solucións aos seus graves problemas e urbanisticamente era necesario un apoio de infraestrutura legal, técnico e, nalgúns casos, económico.

A realidade urbanística que se atopou o Concello no 95 era:

- Vivendas en estado ruinoso ou case: A maioría, dos propietarios que tiveron que afrontar un enorme gasto en terra por mor da emigración forzosa e non se lles permitira arranxalas posteriormente.

- Vivendas en perigo de ruínas: Aquelas que por estar un tempo deshabitadas, os axentes meteorolóxicos provocaron na súa estrutura un serio e perigoso deterioro.

- Vivendas que necesitaban arranxos puntuais: No tellado, fachada, interior, portas, ...

- Vivendas que necesitaban algunha ampliación: Por necesidades familiares, hixiénico – sanitarias, . . .

- Infraestrutura turística: O crecemento turístico dunha zona emblemática do Concello de Bueu, fai necesario unha infraestrutura de cara a acadar unhas instalacións e un turismo de calidade acorde cunha paraxe natural.

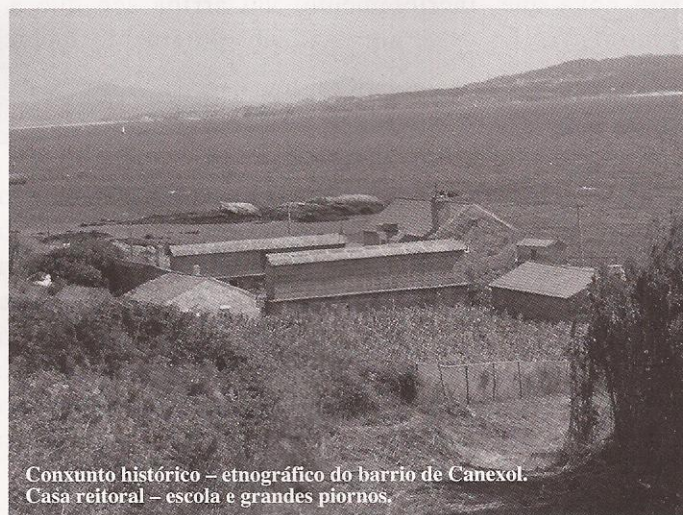
O novo goberno municipal tiña a obriga de dar un cambio á política mantida polo anterior e que esta se convertera en feitos:

- Era necesario negociar coas forzas políticas autonómicas e esixirlles solucións aos problemas que precisaban urxente arranxo e polos que levaban máis de 10 anos agardando: Luz, auga, saneamento, estudio xurídico, . . .

- Facer un estudo urbanístico xeral primeiro e individual despois, para coñecer as verdadeiras necesidades e buscar solucións axeitadas.

- Buscar alternativas de futuro para a Illa segundo as súas peculiaridades e mantendo unha actitude constante de diálogo e de traballo cos veciños.

Os veciños esperaban ansiosos que o Concello se puxera mans á obra e dende a Asociación se lles pide axilidade. Pero pasa o tempo e miran coma outras partes do municipio reciben todo tipo de apoio do goberno municipal e eles só tímidas reunións coa Consellería das que só informan con boas palabras, moita demagogia, pero sen ningún feito

Conxunto histórico – etnográfico do barrio de Canexol.
Casa reitoral – escola e grandes piornos.

positivo visible. Os veciños necesitan arranxar as súas casas e só atopan do Concello a realización dun Censo do que nunca souberon resultados, nin se chegou a rematar, nin para que ía a servir,... e, sobre todo, un tándem de concelleiros inquisidores dispostos, un deles, a non permitir nada, denunciar calquera obra inda que se lle explique a súa necesidade, a non buscar alternativas legais ás obras necesarias, . . . ; e outra, preparada para encher as arcas municipais a conta de “supostas infraccións”, a maioría, a todas luces, necesarias e que non alteraban a arquitectura illán nin provocaban deterioro ambiental algún.

De ren valen as alegacións, hai que encher de cartos illáns o Concello para logo investilos noutras zonas do municipio. A política urbanística levada a cabo na Illa de Ons por ese Grupo de Goberno é negativa e non busca alternativas ou solucións aos problemas socio - urbanísticos que xorden, demostrando un deixamento ou incompetencia para resolver e contribuír á mellora e conservación dunha arquitectura singular que necesariamente hai que achegar ás necesidades da Comunidade Illán.

A arquitectura de Ons foi ben estudada no seu día polo arquitecto Pedro de Llano e, segundo parece para incluír no "Censo", fíxose un apoucado estudio polo técnico do Concello. Naquel intre só quedaba buscar alternativas e dar solucións axeitadas que melloraran as condicións de habitabilidade, de saneamento, servizos básicos, . . .

O concello só tiña que facilitar os trámites e poñer a disposición dos veciños os técnicos que lles axudaran a buscar o mellor xeito para arranxar, rehabilitar e reconstruír, segundo o caso, as súas vivendas co mínimo deterioro urbanístico posible e evitando calquera tipo de impacto ambiental negativo. Dende o propio Concello deberíanse facilitar os trámites necesarios para que o Instituto da Vivenda e Solo facilitara as subvencións aos veciños que máis o necesitaban e aos que as súas vivendas revestiran un interese arquitectónico.

É verdadeiramente increíble que dende a Xunta de Galicia se facilitaran subvencións por aquelas datas, algunhas a fondo case perdido, para a rehabilitación de centos de Pazos e Casas Rurais a persoas con saneada economía e que o Grupo Municipal (BNG - PSOE) non fixera o mínimo para que os veciños de Ons puideran tamén acceder a elas; máis ben, pola contra, parece que estaban á espera para, como dicía a antiga canción contra o embalse de Castrelo do Miño: " *Alí mandar aos municipais para impoñer o seu mandado*".

Os veciños de Ons querían arranxar os seus eternos problemas, gozar das casas que os viron nacer e que construíran os seus antepasados con moito esforzo chegando a constituír unha Arquitectura Mariñeira distintiva. Pero tamén, coma calquera persoa, querían vivir nelas cun mínimo de dignidade e para elo necesitan arranxos e axuda técnica responsable e dialogante que soubera escoitar e buscar as solucións adecuadas a cada caso.

Unha das cartas enviadas pola Asociación Veciñal ao Goberno Municipal dicía: < *¿De que serve declarar a Bueu " Municipio Turístico " se quen o goberna non é capaz de elevar ao seu BUQUE INSIGNIA TURÍSTICO, a Illa de*

Ons, á altura que se merece e que convertería a Bueu, xunto co Museo Massó, en MUNICIPIO DE OBRIGADA VISITA EN GALICIA? Outros virán que das súas torpezas se aproveitarán.>

A chegada dunha nova Consellería encargada (Medio Ambiente) ao fronte da cal había dous bos coñecedores da Illa de Ons como eran o propio conselleiro Carlos del Álamo e o Director Xeral Tomás Couto, en nada contribuíu a mellorar as relacións e o bo facer entre veciños e administración, o que trouxo de novo conflitos e a realización de pequenas obras, sen importancia pero de dubidosa legalidade, que en nada favorecerían á xa maltreita arquitectura illán.

Dende a Asociación veciñal volven a pedir diálogo e partir de cero, antes de que as cousas vaian a peor. De novo os asesores do Conselleiro botan pola borda a idea de acordos e xorden conflitos, pequenas obras, denuncias, multas,...., que para nada resolven o caso. A falla de acordos,

Interior do Museo Massó

asesoramento técnico e axudas seguirán, aínda que máis lentamente, evitando un urbanismo responsable e compatible cunha paraxe singular como era a Illa de Ons.

De 2000 a 2008

Pasa a etapa da dirección de Medio Ambiente máis con pena que con gloria, só ao seu favor o sacar adiante o tan demandado Estudio Xurídico que, pola contra, nada novo veu a dicir para os veciños, foi realizado por unha consultora a favor da administración pagadora.

VIAJES
CALVITOUR

Agencia de Viajes
viajes calvitour

C/ Tiro Naval Janer nº 33 bajo - 36900 - MARÍN (PONTEVEDRA) - Tfno.: 660 990 309 - Tfno. y Fax: 886 20 27 93
E-mail: viajescalvitour@gruposercor.com - www.gruposercor.com - www.viajescalvitour.gruposercor.com

O urbanismo segue paralizado, só pequenas obras de mantemento, e non se acadou ningún acordo entre veciños e administración para comezar un novo camiño que dera como resultado o arranxo do mal feito e unha nova etapa. E con todo, así como esperando algo, xorde a nova, a Illa de Ons pasa a formar parte do primeiro Parque Nacional de Galicia xunto coas Illas Cíes, Sálvora e Cortegada. Este anuncio parecía abrigar esperanzas para un novo período, o que dan en chamar: Un antes e un despois, pero aínda agora 2008, seguen vendo o antes e non o despois.

Os veciños ven esta declaración con escepticismo, douscentos anos totalmente abandonados dos que os trinta

Casas illáns que necesitan axuda da administración para adaptalas ao conxunto arquitectónico popular da Illa.

últimos foran de auténtico desastre e cunha administración que só ve en Ons plantas, paxariños, anfibios e réptiles pero non a unha Comunidade histórica – etnográfica única á que habería que mimar e coidar pero para a que só buscan o desfacerse deles e botalos da Illa como sexa e que así as casas que construíron os seus antepasados con moito esforzo humano e económico, pasen a goce dos amigos da administración.

Estamos noutro intre histórico, quizais o último para lograr unha Illa de Ons Socio – Histórico – Etnográfica – Natural única, cunha arquitectura popular que naceu hai douscentos

anos e que aínda podemos recuperar. Para conseguilo só ten que haber diálogo e entendemento entre veciños e administración, a prepotencia só leva ao conflito.

ALTERNATIVAS

1º.- Facer un estudo de investigación serio para definir a verdadeira historia da propiedade da Illa. (Cabido, foros, particulares, Riobó,...).

2º.- Investigar sobre esas Accións de Primeira Clase que poden dar como resultado unha propiedade histórica dos antepasados dos actuais veciños sobre un bo número de parcelas desta Illa.

3º.- A través do tempo, tanto administración como veciños cometeron irregularidades urbanísticas. Coido que, aínda non chegan a un nivel de gravidade importante, pódese recuperar sen destruír, só hai que poñer vontade e asesoramento.

4º.- Partir de cero, urbanisticamente falando, pero poñendo todos da súa parte para arranxar todo aquilo que vai en contra da verdadeira arquitectura popular illán.

5º.- Que a administración poña nas mans dos veciños asesoramento técnico. Que se estuden as necesidades de cada familia tanto de habitabilidade das casas como económicas. Que se faciliten axudas e préstamos para poder levar a cabo as reformas necesarias...

6º.- Ás casas e demais elementos arquitectónicos que teñen dono pero están abandonadas, que se lles busque unha opción de compra por parte da administración para dedicalas a fins culturais e de conservación.

7º.- Que desaparezan ou se lle busquen solucións axeitadas a: Uralitas, depósitos de auga en tellados, casetas de ladrillo ou bloque, camiños desfeitos, lixo de gran tamaño espaxado pola Illa, cores inadecuados en fachadas das casas, ...

8º.- Que se reparen e non desaparezan aqueles elementos arquitectónicos típicos como: piornos, fornos, lareiras,...

9º.- Que se preparen as vellas escolas como Aula da natureza, museo, biblioteca, lugar de conferencias e exposicións,.... e que se lles dote do material necesario para os fins propostos.

10º.- Saneamento, luz as 24 horas, auga de traída,...

Poderíamos seguir propoñendo moitas máis pero todas teñen que redundar nunha **ILLA DE ONS HABITADA** pertencente a un **PARQUE NACIONAL** e que a **COMUNIDADE HUMANA** que a habita sexa parte integrante cos seus dereitos e as súas obrigas e iso só se consegue con diálogo e consenso entre **ADMINISTRACIÓN e VECIÑOS**.

EN TEMPORADA:
Caza
Lamprea
Angulas
-
AMPLIA CARTA

Restaurante

Casa Dora

José del Río, 6 - Teléf.: 986 881 383 - MARÍN

